

مختومقلی فراغی، دگرگون کننده و نوآور:

مختومقلی فراغی
شاعر ترکمن

اشعار مختومقلی به زبان های فارسی، انگلیسی، فرانسه و روسی ترجمه شده است. این شاعر که زادگاهش در شمال ایران است، بنیانگذار ادبیات مدرن ترکمنی شناخته می شود. گفت و گو با دکتر یوسف آزمون، مترجم انگلیسی اشعار مختومقلی

مختومقلی فراغی، شاعر ترکمن، در سال ۱۷۳۳ در حاجی قاوشان واقع در شمال گنبدکاووس چشم به جهان گشود. پدرش دولت محمد آزادی (۱۷۶۰-۱۷۰۰) یکی از مشاهیر بزرگ ترکمن به حساب می آید و از او آثاری چون "وعظ آزاد" و "بهشت نامه" به یادگار مانده است.

مختومقلی که به زبان های فارسی و عربی نیز تسلط کاملی داشت، اشعار زیادی را سروده و در میان ترکمن ها جایگاه ویژه ای دارد. گفته می شود، دیوان شعر او نزد ترکمن ها بعد از قرآن دومین کتابی است که اهمیت دارد.

هر سال به مدت یک هفته در اواخر خردادماه در ایران "هفته ی شعر مختومقلی" برگزار می شود. امسال ۲۷۷ مین سالگرد این شاعر به مدت یک هفته در شهرهای شمال کشور گرامی داشته شد. همزمان با ایران، در ترکمنستان، افغانستان، ترکیه و آلمان نیز مراسم سالگرد مختومقلی برگزار شد. در سال گذشته مراسم هفته شعر مختومقلی در آستانه ی انتخابات ریاست جمهوری ایران برگزار شد و توجه محافل سیاسی کشور را نیز به خود جلب کرد. آیت الله مهدی کروبی در پیامی که به مناسبت گرامی داشت مختومقلی فراغی فرستاده بود، چنین خاطر نشان کرد: «مختومقلی فراغی شاعر شهیر و عارف فرزانه ترکمن با آثار زیبا و به یادماندنی خود افتخار بزرگی برای کل ایران است و بایستی زبان این شاعر و عارف نامی نیز به عنوان یکی از زبان های اقوام ایرانی مورد توجه قرار گیرد. امیدوارم همانطوری که خود شاعر آرزو کردند نام ایشان را در ردیف مفاخر بزرگی چون حافظ، سعدی، فردوسی، جامی، مولانا و... به ثبت رسانده، ورقی دیگر بر اوراق افتخارات ملی خود بیافزاییم.»

در مراسم پایانی هفته ی شعر مختومقلی، امسال برخی از مقام های دولتی ایران و همچنین بیش از ۱۰۰ مهمان خارجی در آقا توقای، در آرامگاه او حضور پیدا کردند. بر سنگ مزار مختومقلی یک بیت به زبان ترکمنی حک شده که معنای آن چنین است: «به کسانی که پرسیدند چه کسی در این مکان آرمیده؟ بگوئید: مختومقلی از ایل گرکز و از سرزمین اترک.»

دویچه وله: آقای دکتر یوسف آزمون برخی از اشعار مختومقلی برای نخستین بار به همت شما از زبان ترکمنی به انگلیسی ترجمه شده است. چطور شد تصمیم گرفتید اشعار این شاعر را ترجمه کنید؟

یوسف آزمون: من سالها درباره مختومقلی کار می کردم و حتی تز دکترای من هم درباره "زبان مختومقلی" است. ولی می دانستم که این کار آسانی نیست، چون برای ترجمه شعر بایستی انسان خودش شاعر باشد و من هم تا آن حد شاعر نیستم. در انگلستان

ما "جمعیت دوستداران مختومقلی" را تاسیس کرده بودیم. این یک جمعیت ادبی بود و یکی از کارهای این جمعیت هم ترجمه ی مختومقلی بود.

ما مجله‌ای نیز بنام "مختومقلی ستادی Magtymguly Study یعنی تحقیقاتی در مورد شاعر در انگلستان منتشر کردیم و این ترجمه و مجلاتی که ما منتشر کردیم، دوستداران زیادی را در انگلستان و دیگر کشورهای انگلیسی زبان پیدا کرد.

به نظر شما مختومقلی فراغی در زبان و ادبیات ترکمن از چه جایگاهی برخوردار است؟

مختومقلی را به عنوان بزرگترین شاعر ترکمن می‌شناسند. کاری که وی کرده، آثاری را به زبان ترکمنی آفریده که برای همه‌ی ترکمن‌ها مفهوم بوده است. ولی شعرای پیش از او به زبان چغتای، یعنی به زبان فرهنگی آن زمان آسیای مرکزی می‌نوشتند. مختومقلی یک دگرگونی عظیمی در ادبیات ترکمنی به وجود آورد. وی نخستین بار از زبان محلی استفاده کرد و حتی در به کارگیری لغات فارسی و عربی نیز بیشتر از لهجه‌های محلی که مردم تلفظ می‌کردند و قابل فهم بود، استفاده کرده است.

از این نظر و همچنین تنوع موضوع‌هایی که وی در اشعارش به کار برده، نسبت به شعرای کلاسیک دیگر فرق می‌کند و در شعر ترکمنی نوآوری کرده است. موضوع اشعار وی فراوان است و از این نظر هر کسی آن چیزی را که درباره‌ی خودش هست، می‌یابد و این محبوبیت مختومقلی را در میان مردم زیاد کرده است.

آقای آزمون، مختومقلی شاعری است که در میان ایرانیان نیز به دلیل هفته‌ی شعرش که در اواخر اردیبهشت برگزار می‌شود مشهور شده است. به نظر شما مختومقلی و آثاری که از او باقی مانده، تا چه حد تحت تاثیر زبان و ادبیات فارسی قرار گرفته است؟

مختومقلی به زبان و ادبیات فارسی تسلط داشته. مثلاً مولوی را خوب خوانده است. البته هر شاعری تحت تاثیر یک یا چند شاعر قرار می‌گیرد، یعنی به نظر من این یک قاعده‌ی کلی است. چون یک شاعری به شاعر دیگر علاقمند است، این را در اشعارش هم منعکس می‌کند. مختومقلی اشعار آنها را کاملاً ترجمه نکرده، ولی تاثیرش را ما می‌بینیم.

در ترجمه‌ی اشعار مختومقلی از ترکمنی به زبان انگلیسی، بزرگترین مشکل شما چه بود؟

بر سنگ مزار مختومقلی بیتی به زبان ترکمنی بدین معنا حک شده است:

به کسانی که پرسیدند چه کسی در این مکان آرامیده؟
بگویند مختومقلی از ایل گرگر و از سرزمین اترک

بزرگترین مشکل من قافیه بود، البته ترجمه‌ی شعرها منظره‌ای که گفتم آسان نیست، چون هم باید درست ترجمه شود و هم به اصلش نزدیک باشد. قاعدتاً در ترجمه بسیاری از اشعار از اصل خود دور می‌شود. مثلاً رباعیات عمر خیام به انگلیسی که

توسط ادوارد فیتزجرالد ترجمه شده، اصلاً خودش نوشته، ولی توانسته در آن روح اشعار خیام را منعکس کند. ما نیز همین کار را در رابطه با ترجمه‌ی اشعار مختومقلی کردیم. برخی از این اشعار که قافیه‌اش بسیار مشکل بود، چون بیت‌ها و مصرع‌ها طولانی بودند و قافیه‌سازی مشکل بود، من از برای این اولویس، نویسنده، شاعر و نمایشنامه‌نویس انگلیسی برای قافیه‌سازی کمک گرفتم.

مصاحبه‌گر: طاهر شیرمحمدی   تحریریه: بابک بهمنش